

En handbok för den som drabbats av personskada

Ola Schönning, Marie Svendenius. **Skadad – vart vänder jag mig? Vilken ersättning kan jag få?** 235 sidor. Stockholm: IFU utbildnings AB, 1999. ISBN 91-7990-136-0.

Recensent: Pelle Netz, docent i ortopedi, medicinsk rådgivare, Patientförsäkringen (PSR).

Det komplicerade regelsystem som måste tillämpas när man drabbats av personskada kan göra den sjuke än värre till mods. Privata försäkringar täcker delar av den ersättning man har rätt till och socialsystemet andra. Ambitionen att skriva en bok som förenklar för den enskilde att hitta rätt i denna djungel är berömvärd. Boken vänder sig till privatpersoner som är skadade, men man kan tro att den kommer till nytta även för dem som arbetar inom försäkringsbolag, socialtjänst eller sjukvården.

Skolorna och då kanske främst högstadiet borde ha glädje av den, eftersom många råd och anvisningar i boken förutsätter att man handlar på rätt sätt före eller omedelbart efter inträffad skada. Det kan vara för sent att läsa vissa avsnitt i boken när skadan redan är skedd.

Bäst som uppslagsbok

Man märker efter en stunds slående och läsande i boken »Skadad» att författarna, dels genom sina stora kunskaper om försäkringssystemet, dels genom en mängd exempel och bilagor, vinnlagt sig om att täcka in det man behöver veta.

Boken har en mycket omfattande innehållsförteckning som gör det lätt att finna det man är ute efter. Man får nog anse att boken lämpar sig bäst som uppslagsbok, eftersom åtminstone jag, vid sträckläsning finner fakta- och siffermaterial så omfattande att det är svårt att ta till sig. Det förekommer avsiktligt upprepningar så att de flesta kapitel kan läsas fristående, och det finns också rikligt med hänvisningar.

Ersättningssystem, ersättningsregler och rättsregler är bokens grundindel-

ning, och därtill kommer bilagor om allt från blankett vid skadeanmälan av trafikskada till tabell för lyte- och menersättning från 10–99 procents invaliditet för personer mellan 25 och 90 år. Det finns också en mycket innehållsrik adresslista till försäkringsbolag, myndigheter och nämnder. Det är möjligt att leta sig fram till det mesta även om ambitionen med fullständighet ibland kan avskräcka den som t ex inte är bevandrad i tabellverk.

Nyttig vägledning i komplicerat system

Boken är dock i stort sett lättläst. Språket är ett förenklat juristspråk, som är fullt begripligt för var och en, men som ändå är kompletterat med både juridisk och medicinsk ordlista.

Författarna har tänkt på allt för att läsaren skall kunna få en heltäckande bild av möjligheter och begränsningar vid olika typer av skador. Man reder ut begrepp som inkomstförlust, lyte och men och vilka kostnader i övrigt som kan ersättas vid olika försäkringsformer. Man får också en inblick i hur den medicinska utredningen går till och möjligheter som finns för juridisk hjälp. Man har valt att särbehandla WAD (whiplash associated disorders) sannolikt för att skadan är den vanligaste vid trafikolycksfall. Möjligen är det ett tvivelaktigt grepp att summariskt beskriva denna omdiskuterade skada med tanke på dess komplicerade natur.

Den som till äventyrs tror att ett benbrott ersätts på samma sätt oavsett hur det uppkommit kommer snabbt och ef-

fektivt att bli tagen ur sin villfarelse. Här är det av stor betydelse för ersättningens storlek vilken typ av skada det rör sig om – trafik-, ansvars-, olycksfalls- eller brottskada. Det kan därtill, dessutom röra sig om en arbetsskada eller en behandlingsskada tillförd i samband med vård eller behandling.

Även författarna finner sakernas ordning komplicerad och har förhoppningen att det nuvarande systemet skall förenklas och att en helhetssyn på den skadade skall komma ut av den parlamentariska utredning som tillsattes i maj 1999. Uppdraget är att se över samordningen mellan skadestånd, försäkringar och andra ersättningsformer vid personskada (Dir 1999:18). Detta är något som var och en som läser denna bok kommer att finna mycket angeläget.

Först efter att ha läst boken förstår man att det egentligen är helt ogörligt att bevaka alla de möjligheter man har eller borde ha betalat för. Man måste enligt min bedömning vara mycket frisk för att klara detta, men även med alla kroppsfunktioner i behåll har man stor glädje av »Skadad». •

Gro går outtröttligt vidare

Gro Harlem Brundtland. **Dramatiska år, 1986–1996.** 349 sidor. Stockholm: Norstedts, 1999. Pris ca 339 kr. Översättning: Jan Stolpe. ISBN 91-1-300728-9.

Recensent: Nils Brage Nordlander, med dr, f d överläkare, Uppsala.

Gro Harlem Brundtland, läkare och forskare, slutligen biträdande skolöverläkare i Oslo, vid 35 års ålder miljöminister, fem år senare partiordförande i Arbeiderpartiet och Norges första kvinnliga statsminister, gav 1997 ut den första delen av sina memoarer, som behandlade barndoms- och ungdomsåren.

Hon gav bilden av en mycket målmedveten och beslutskapabel kvinna, som väckte respekt överallt, men också av en omtänksam mor till fyra barn och en varmt medkännande läkare och med-

människa, som många tycker om och alla är Gro med.

Memoarer del två

Nu har hon givit ut nästa memoardel om åren 1986–1996. Den börjar med att hon i maj 1986 får kungens uppdrag att bilda regering, sedan Kåre Willochs borgerliga regering kastat in handsken. Norge har ända sedan 1961 haft en labil parlamentarisk situation, där varken socialdemokraterna + socialistisk venstre eller de borgerliga partierna vid något val fått klar majoritet, därför att Carl I Hagens framstegsparti, närmast jämförligt med Ny demokrati i Sverige, varit tungan på vågen med stadigt ökande mandat. Ingetdera blocket har velat samarbeta med Hagen, och därför har det blivit nödvändigt att arbeta med hoppande majoriteter.

Livlig bild av det politiska livet

Norge befann sig då i en ekonomisk kris med sjunkande oljepriser, minskande exportinkomster och stigande arbetslöshet. När Gro förra gången blev statsminister 1981 på grund av Odvar Nordlis sjukdom, fick hon överta den befintliga regeringen. 1986 rekryterade hon sin egen falang och förverkligade ett principbeslut, att 40 procent av alla politiska församlingar skulle vara kvinnor. Här blev 8 av 18 statsråd kvinnor, och det väckte stort uppseende i omvärlden med intervjuer i de stora tidskrifterna. Den ekonomiska krisen möttes med en 12-procentig devalvering av den norska kronan, höjda skatter och en överenskommelse med LO om restriktiva lönekrav.

Författarinnan ger en livlig bild av det politiska livet inom regeringen, i storttinget och ute bland allmänheten. Hon har påfallande lätt att komma till tals med folk, säkert beroende på hennes stora intresse för människor.

Redan 1983 hade Gro blivit ordförande i FN:s världskommission för miljö och utveckling med högkvarter i Genève och med tolv representanter för olika nationer. Den skulle ange vägar för att skydda miljön och bekämpa fattigdomen och en okontrollerad befolkningstillväxt. Det innebar många resor runt världen för att studera miljöfaror och några stora konferenser (Kairo, Rio) för att försöka enas om behövliga åtgärder. Gro agerade som pådrivande och sammanhållande kraft, höll många föredrag och framstod alltmer som en tongivande miljökampe. Aborter och

preventivmedel var brännbara ämnen, som föranledde hårda duster med påven och med de muslimska länderna. Det blev många besök hos Gorbatjov, Reagan, Margaret Thatcher och många andra regeringschefer innan det slutliga betänkandet lades fram i FN i oktober 1987, och författarinnan berättar mycket intressant om alla de kända personer hon mött, stundom kritiskt men alltid med en vänlig grundton.

Parallellt med dessa globala engagemang var det tungt på hemmaplan. Det var missnöje i partiet och i LO med den ekonomiska åtstramningen. Det blev strid om den nya storflygplatsen Gardermoen. En glädjekälla blev att Lillehammer efter energisk lobbying med Gro i spetsen fick Vinter-OS 1994. Arbeiderpartiet gjorde ett dåligt val 1989 och förlorade mandat främst till socialistisk venstre. Gro avgick och lämnade plats åt en borgerlig regering under höjreledaren Syse. Den satt ett år, och sen måste Gro bilda sin tredje minoritetsregering och fara direkt till den europeiska säkerhetskonferens i Paris, som Mitterand inbjudit till. Den stora frågan blev sedan Norges eventuella inträde i EG respektive EU, där den stora stötestenen var övriga nationers tillgång till de norska fiskevattnen. Trots en intensiv kampanj av Gro för ja, blev resultatet av en folkomröstning en knapp övertikt för nej till EU, medan Sverige och Finland anslöt sig. Norge och Island fick nöja sig med ett EES-avtal, och man försökte med möda bevara den speciella internordiska gemenskapen.

Gro ger många fängslande interiörer från umgänget med alla kända statsmän, liksom med inhemska politiker. Hon är inte okritisk, men i grunden vänlig och finner ofta försonande drag och roliga repliker hos sina medagerande. När Jeltsin var på besök och hade ätit middag på slottet med kungafamiljen och regeringen tog han drottningen i röd dräkt under ena armen och Gro i vit dräkt under den andra och ropade: »Hallon och gräde!»

Familjen spelar en stor roll för Gro, och hon talar ofta med värme om sina föräldrar, sin make och sina barn, inte minst om deras gemensamma skidturen ute vid hytten, dit de beger sig så fort det finns en lucka i schemat.

Öppenhjärtigt om personliga bekymmer

En mörk skugga faller över familjen i september 1992, då yngste sonen Jörgen tar sitt liv, 25 år gammal. Han hade

under flera år haft psykiska besvär med en manodepressiv sjukdom, som man trodde sig ha sökt de bästa psykiatrer för, men ändå gick det på detta sätt. Gro förebrår sig naturligtvis och frågar vad som kunde ha gjorts annorlunda, men hon riktar också allvarliga förebråelser mot den psykiatriska vården. Bl a hade man efter en vårdperiod inne på sjukhus skrivit hem honom utan ordentlig eftervård. En svensk läsare tänker med oro på vår höga självmordsfrekvens och den bristfälliga öppenvård som ges alla dem som kastats ut från de numera stängda mentalvårdsavdelningarna.

Efter denna pärs beslutlar Gro att lämna ordförandeskapet i sitt parti men sitter kvar som statsminister till i oktober 1996 för att genomföra folkomröstningen om EU 1994 och efterföljande EES-avtal. Efterföljaren, partiordförande Torbjörn Jagland, skall få tid att förbereda stortingsvalet 1997. Vad sedan? Anbud saknas inte, hennes namn diskuteras som generalsekreterare i FN respektive i Nato, men regionala intressen tar över där. Själv vill hon först skriva dessa memoarer.

Sedan kom det ett lockande anbud att bli chef för världshälsoorganisationen WHO, ett FN-organ som fått kritik för ineffektivitet och slöseri. Hon har den medicinska och organisatoriska kompetens som krävs och har redan nått påtagliga resultat.

En av vår tids märkligaste gestalter

Gro Harlem Brundtlands bok är en självbeskrivning av en av vår tids märkligaste gestalter med omvittnad utomordentlig kompetens både nationellt och internationellt. Hon skriver avväpnande öppenhjärtigt om stort och smått – om sina personliga bekymmer likaväl som om världsproblem som hon fått till uppgift att lösa.

Hon har en lättflytande penna, många anekdoter om kända personer och en rik uppsättning erfarenheter att ösa ur. Bl a ger hon goda råd till talare: »De första 30 sekunderna av ett tal är viktiga. Det är då man skall övertyga åhörarna om att det är mödan värt att fortsätta att följa med.» Även om det ibland har blivit väl många okända norska politiker att hålla ordning på i texten, och även om man inte alltid delar hennes politiska värderingar, behövs man aldrig tveka om att det är väl värt att fortsätta läsa. Den internationella karriären är i full blom – det kommer säkert fler memoardelar. •